

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 8, 2013 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 330.14

*Г. В. Пуйда,
аспірант кафедри обліку і аудиту Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*

ФІЛОСОФСЬКО-ЕКОНОМІЧНА ДЕФІНІЦІЯ ТЕХНІКИ

*G. V. Puida,
Postgraduate Department of Accounting and Auditing,
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas*

PHILOSOPHICAL AND ECONOMIC DEFINITION TECHNIQUE

У статті автором проведено критичний огляд сучасних підходів до визначення поняття технічні ресурси, наведено основні помилки у розумінні суті даного виду ресурсу. Розглянуто наявну наукову думку на місце даного виду ресурсу у сукупності ресурсів підприємства. Для покращення розуміння даної економічної категорії наведено основні особливості технічних ресурсів як ресурсу підприємства. В результаті наведено авторське визначення поняття „технічні ресурси“.

In this article the author conducted a critical review of current approaches to the definition of technical resources are fundamental errors in understanding the nature of this type of resource. Consider the available scientific thought in place of this type of resource in the aggregate enterprise resources. To improve understanding of the economic categories are the main features and technical resources as enterprise resources. As a result, the author provides a definition of "technical resources".

Ключові слова: *техніка, основні засоби, ресурси підприємства, техніко-технологічна база, виробничі засоби.*

Keywords: *equipment, fixed assets, the company's resources, technical and technological base, means of production.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ. Сучасне підприємство, виходячи на ринок зустрічається із рядом проблем. Однак, основною проблемою є не сам вихід на ринок, а утримання наявних конкурентних позицій. Існує чимало підходів до розв'язання даної проблеми підприємствами, однак без сумніву головною передумовою утримання конкурентних позицій є ефективне використання ресурсів підприємства. Ресурс - це перш за все можливість, внутрішній потенціал підприємства. Саме слово ресурс походить від *resurgere* (лат.), що означає дослівно підніматися, виникати, тобто походити, отже ресурс є першоосновою будь-якого підприємства, є тією відправною точкою від якої походить і існує підприємство.

Серед широкого кола ресурсів сучасного підприємства неможливо виокремити найважливіший, адже такого не існує. Кожен вид ресурсу є важливий по своєму і забезпечує діяльність підприємства як складної системи. Однак, серед ряду ресурсів підприємства одним із найменш досліджуваних є технічний ресурс. Технічні ресурси підприємства виконують ряд важливих функцій на підприємстві і саме від забезпечення ефективного їх використання залежить прибутковість та рентабельність підприємства, збереження ним його конкурентної позиції на ринку.

МЕТОЮ СТАТТІ є огляд та критичний аналіз основних наявних визначень категорії технічні ресурси підприємства та сформулювати єдине визначення яке б охоплювало особливості даного виду ресурсу.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ. Даній проблематиці присвятили свої праці ряд національних та зарубіжних науковців, зокрема Агафонова Н.Е., Александрова В.П., Благодарьов І.М., Волков Ф.М., Захаров С.М., Празднов Г.С., Н.А. Караван, яка чи не в перше подає розширене визначення економічної категорії „технічні ресурси”, та ін. Однак, науковцями-економістами іще доволі мало досліджено що ж таке „технічні ресурси”, не приділено належної уваги даному виду ресурсу.

Доволі вагомий вклад у дослідження категорії „технічні ресурси” здійснили відомі філософи у період бурхливого розвитку техніки, а саме: Ернст Капп, С.В. Шухардін, російський філософ-інженер П. К. Енгельмейер та ін. Серед основних досягнень наукової думки філософів – інженерів, як минулого та і теперішнього століття, стала ідентифікація техніки, як важливого соціокультурного явища нової ери, ери техногенних перетворень; дослідження її впливу на економічні перетворення та розвиток економіки в цілому; визначення основних ознак техніки та критеріїв того що можна віднести до цієї категорії.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ. У своїй знаменитій праці із філософії техніки „Засади філософії техніки” Ернст Капп зазначав [1]: „Вся історія людства зводиться до винахідництва все більш кращих засобів праці”. Розвиток цивілізації в цілому залежить від ставлення суспільства до науки та техніки, від діалектичного та гармонійного розвитку науки і техніки, що виливається у інженерну справу, як особливий вид діяльності людини і як прикладну гілку науки. Наука розвивається коли розвивається техніка і розвиток науки підштовхує розвиток техніки.

Техніка увійшла у наше життя як доволі широке поняття. Вона не є більше прерогативою інженерної справи, сучасний соціум не уявляє своє існування без техніки. Хоча технічні ресурси на підприємстві виконують ряд важливих функцій: від одного із найважливіших факторів виробництва до забезпечення фінансової стійкості підприємства, досі не існує єдиної дефініції даної категорії.

У економічній теорії технічні ресурси, або ж техніка зазвичай розглядаються як складова частина необоротних активів, як частина матеріально-технічної бази, чи техніко-технологічної бази, а в теорії організації та планування виробництва - як виробничі потужності підприємства.

Технічні ресурси поняття багатогранне та надзвичайно поширене у сучасному суспільстві, адже увійшло практично в усі його сфери. Саме тому поняття техніка чи технічні ресурси не можна вважати виключно економічною чи технічною категорією. Вона стало уже давно міждисциплінарним поняттям і досліджується не тільки точними науками ай соціальними, як прояв рушійної сили його прогресу.

Як уже зазначалося техніка, як частина буденного життя людини як одна із сфер її інженерної та творчої думки, є одним із факторів прогресу та розвитку сучасної цивілізації. Із XIX-го століття техніка стає предметом активних досліджень філософії. Саме тоді виникає одна із найбільш популярних на Заході гілок філософської думки - філософія техніки. З тих пір філософія активно досліджує місце та роль техніки у соціумі, економіці та науковому прогресі.

У філософії техніки існує велика кількість визначень поняття техніка, однак зазвичай вони є доволі не неоднозначними та багатогранними. Так С.В. Шухардін у книзі „Основи історії техніки” наводить більше тридцяти визначень техніки [2, с. 72-74]. Науковцем було проведено велику роботу щодо узагальнення та систематизації визначень техніки. Відповідно до розробленої С.В. Шухардіном класифікації техніка – це: 1) комплекс матеріальних речей (а – засоби праці, б – знаряддя праці); 2) знаряддя праці + технологія; 3) знаряддя праці + навички; 4) навички, мистецтво роботи, будувати (а – навички й досвід, б – мистецтво, спосіб виробництва); 5) все, що людина ставить між собою та природою; 6) продуктивні сили; 7) реалізація людського духу, розуму.

У своїй праці науковець виділяє усю багатозначність поняття, однак,узагальнюючи свою дослідницьку працю сам С.В. Шухардін зазначає [2, с.75]: „ можна вважати визначення, що увійшли в першу підгрупу, найбільш повними, ... тому що вони охоплюють усі існуючі технічні засоби, застосовувані людиною в своїй діяльності”. Тобто, науковець, певним чином абстрагується від техніки, як певного засобу задоволення потреб людини, та звертається до техніки, як засобу задоволення потреб виробництва. Таким чином філософ бачить у техніці суто економічне призначення (не беручи до уваги потреби споживача, що теж є предметом вивчення економічної науки) – задоволення потреб суспільного виробництва у вигляді засобів та знарядь праці.

Щодо, детермінації техніки, як економічного явища, існує і інша думка, яка охоплює більшу кількість штучних предметів створених людиною, окрім засобів та знарядь праці. Так, згідно „Філософської енциклопедії” [3] до техніки також відносять виробничі приміщення й будівлі.

П. К. Енгельмейер, який стояв у витоків філософії техніки, на рубежі XIX-XX століть так визначає техніку [4]: “Своїми пристосуваннями вона підсилила наш слух, зір, силу і спритність, вона скорочує відстань і час і взагалі збільшує продуктивність праці. Нарешті, полегшуючи задоволення потреб, вона тим самим сприяє

народженню нових ... Техніка підкорила нам простір і час, матерію і силу і сама служить тією силою, яка нестримно жене вперед колесо прогресу".

Продовжуючи думку П.К. Енгельмера звернемося до його попередника Ернста Камппа. В основі філософії техніки Ернста Камппа лежали „антропологічний критерій” та „принцип органопроєкції” [1]. Згідно роздумів науковця покликана не просто допомогти людині, але є самим продовженням людини, проєкцією „живої природи” на „не живу”. Людина переносить можливості свого організму на свої творіння, на техніку з метою підсилення власних можливостей, Кампп визначає таке явище „органічною проєкцією”. Він зазначає, що хоча зовнішньо машини чи інші знаряддя праці можуть не мати нічого схожого із людським тілом, однак при їх роботі спостерігається чітка схожість яка здебільшого виражається у життєвому циклі техніки, схожому із життєвим циклом живого організму.

Варто також, звернути увагу на цікаву думку Макса Борна, який у своїй останній книзі, визначаючи одним з найважливіших чинників історії техніки різновид енергії, який має у своєму розпорядженні людство на певному етапі [5]. Доволі логічний висновок зростає на розвиток суспільного виробництва у історичному розрізі – від м'язової до енергії ядерного синтезу. Тобто розвиток техніки знаходиться в діалектичному зв'язку із видами енергії, яку використовує суспільство у своїх економічних цілях.

Отже, техніка як суспільне явище стала доволі актуальним та дискусійним предметом дослідження філософії. Філософія не дає чіткої детермінації техніки, однак тісно пов'язує її із економікою, яка стала чи не основною сферою застосування технічного ресурсу. Із вище зазначеного можна виокремити основні ознаки техніки, як суспільного та економічного явища, то її місце у суспільному виробництві в цілому.

Дослідивши місце техніки, яке її надає філософія, переходимо, так би мовити „від загального до конкретного”. Так, техніка є невід'ємною часткою суспільного виробництва, яке ж місце вона посідає у самій науці про господарство – економіці?

Уже традиційно стало розглядати технічні ресурси як просто складову основних засобів підприємства, не виокремлюючи в окремих видів ресурсів підприємства. Так національні положення (стандарту) бухгалтерського обліку дають наступне визначення [6]: Основні засоби - матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік). Згідно Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку основні засоби - це матеріальні об'єкти, що їх [7]:

- а) утримують для використання у виробництві або постачанні товарів чи наданні послуг для надання в оренду або для адміністративних цілей;
- б) використовуватимуть, за очікуванням, протягом більше одного періоду.

Наведені визначення ідентично відображають суть основних засобів підприємства, як рухомого та нерухомого майна, яке використовується і буде використовуватися підприємством у перспективі більше одного року (одного операційного циклу). Однак, як уже зазначалося технічні ресурси для потреб бухгалтерського обліку не виділяються в окрему групу а розглядаються як не віддільна частина загального майна підприємства.

Розглянемо суть основних засобів більш детально. У Податковому кодексі України [8] наведено 16 груп основних засобів, серед яких наведені і такі основні засоби як земельні ділянки, будівлі, капітальні витрати на поліпшення земель, природні ресурси, тощо. Тобто основні засоби не є виключно машинами, обладнанням чи устаткуванням яке безпосередньо переносить свою вартість частинами на продукцію у процесі виробництва і не усі із них можна визначити як засоби праці. Отже, технічні ресурси не є основними засобами а лише її частиною. Також не варто отожденовати технічні ресурси виключно із активною частиною основних засобів, адже технічні ресурси це не тільки та частина основних засобів яка бере участь у виготовленні продукції (наданні послуг, виконанні робіт), а й частка машин і обладнання яке виконує не менш важливу функцію по забезпеченню виробничого процесу та його управління.

У економічній літературі техніка розглядається здебільшого як сукупність машин і устаткування, тобто знаряддя праці [9, с. 185]. Однак, як наведено вище, техніка під собою розуміє більш широке поняття, тому обмежуватися виключно знаряддями праці не варто.

У науці планування технічні ресурси виступають як виробничі засоби. Так, М.О. Данилюк так визначає виробничі засоби [10, с. 35]: сукупність матеріальних ресурсів, за допомогою яких працівники підприємства впливають на предмети праці для перетворення їх в готову продукцію. Науковець, у даному визначенні зазначає що знаряддя праці - це „сукупність матеріальних ресурсів”, тобто він не обмежується тільки обладнанням чи машинами, а й засоби праці за „ допомогою яких працівники підприємства впливають на предмети праці”

Найбільш поширеного визначення техніка, як окремих ресурсів, набула як частина техніко-технологічної бази підприємства. І.В. Гонтарева надає наступне визначення техніко-технологічної бази [11]: техніко-технологічна база підприємства являє собою сукупність активних елементів виробництва (техніка) і способів їх використання (технологія). Отже, технічний ресурс є однією із складових техніко-технологічної бази підприємства, іншою складовою є технологія. Наведемо ще одне визначення [12, с.320]: техніко-технологічна база підприємства - системна сукупність найбільш активних елементів виробництва, яка визначає технологічний спосіб одержання продукції, здійснюваний за допомогою машинної техніки, різноманітних транспортних, передавальних, діагностичних та інформаційних засобів, організованих у технологічні системи виробничих підрозділів і підприємства загалом. Дане визначення є більш широким та показує, що технічні ресурси за своєю суттю є сукупністю „ машинної техніки, різноманітних транспортних, передавальних, діагностичних та інформаційних засобів ”, а не тільки частиною основних засобів задіяною безпосередньо у виробництві продукції. Однак, у даному випадку ми стикаємося із ще одним не мало важливим критерієм техніки, як особливого виду ресурсу – техніка є не від'ємною із технологією. Тобто, вираженням роботи техніки є технологія якою керується техніка.

Н.А. Караваєв пропонує наступне визначення технічних ресурсам [13, с.4]: сукупність систем машин, об'єднаних технологічним процесом, що забезпечує можливість випуску певного виду продукції заданої кількості та якості при економічно обгрунтованому рівні витрат на її виробництво.

У даному визначенні додається і ще дві важливі умови: випуск продукції заданої кількості та якості та обгрунтовані витрати. Однак, не завжди наявна техніка виконує саме виробничі функції та її витрати на їх утримання не завжди можуть бути обгрунтованими.

Детальний огляд існуючих на даний момент визначень та аналіз вище наведеної інформації показує, що наявні визначення не включають ряд особливостей технічних ресурсів як окремого ресурсу підприємства. По-перше, не варто розглядати технічні ресурси як ресурси основної функції яких є виробництво продукції. На підприємствах існує ряд техніки яка не має прямого зв'язку із виробничим процесом, однак забезпечують його надійний, безперервний процес а головне досягнення цілей самого підприємства загалом. Це, наприклад, техніка яка забезпечує зв'язок, управління, збут, адже до сучасного підприємства ринок та конкуренція висуває ряд нових вимог і підприємство не обмежується тільки виробництвом продукції, а й раціональним управлінням підприємством та усіма стадіями руху капіталу. По-друге, як уже зазначалося, виготовлення продукції взазаної якості та кількості як обгрунтований розмір витрат не є єдиними можливими цілями підприємства, сучасне підприємство може ставити ряд цілей перед технічними ресурсами які використовуються. Такими цілями можуть бути і максимізація прибутку і покращення якості кінцевих продуктів (послуг, робіт), екологічні цілі, соціальні цілі. По-третє, варто пам'ятати про складність структури та широту поглядів на поняття технічні ресурси.

Саме тому варто розглянути критеріальні особливості технічного ресурсу, як окремого ресурсу підприємства. Аналізуючи наявні філософські погляди на суть та місце техніки у суспільстві та науці, можна виокремити наступні особливості технічних ресурсів:

- 1) матеріальне вираження ресурсу;
- 2) характеризується повною чи обмеженою рухомістю;
- 3) для його роботи необхідною умовою є певне енергетичне забезпечення;
- 4) для його роботи необхідною умовою є участь людини-оператора;
- 5) постійно потребує обслуговування та оновлення;
- 6) є активним об'єктом капіталовкладень ;
- 7) є складним об'єктом, зазвичай складається з окремих елементів;
- 8) може виконувати тільки обмежені покладені на нього функції;
- 9) для виконання своїх функцій вимагає отримання чітко заданого завдання та параметрів;
- 10) не є статичним інертним видом ресурсу, тобто функціонує на підприємстві за принципом завдання — результат.

Із вище наведеного та опираючись на особливості технічних ресурсів можна навести наступне визначення : *Технічні ресурси* — це частина ресурсного потенціалу підприємства, яка являє собою сукупність засобів та знаряддя праці, на які покладено функції виробництва, управління та збуту за ради досягнення основної мети підприємства.

У даному авторському визначенні здійснено спробу відобразити у короткій формі суть технічного ресурсу, його місце на підприємстві. Воно відображає склад технічних ресурсів та укаже що технічний ресурс не тільки використовується для виготовлення продукції (надання послуг, виконання робіт), а й для функцій управління та збуту. Тобто, технічні ресурси тут представлені як сукупність машин, обладнання та іншої техніки, яка використовується робітниками для виконання своїх функцій.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК. На даному етапі розвитку наукової думки уже проведено доволі вагомий обсяг роботи щодо детермінації техніки. Значну частку такої роботи проведено науковцями-філософами, що значно полегшує пізнання суті техніки та подальші наукові пошуки у інших галузях науки, зокрема і в економіці. Нажаль, як економісти-практики так і теоретики приділяють не достатню увагу техніці, яка виконує на сучасному підприємстві велику кількість важливих функцій.

Для полегшення подальших досліджень та вивчення технічних ресурсів необхідно виокремити його особливості та склад. Подальше дослідження особливостей та складу технічних ресурсів дозволить ефективно проводити аналіз ефективності їх використання.

Список використаних джерел

1. Kapp E. Grundlinien einer Philosophie der Technik / E. Kapp. – Düsseldorf.: Zur Entstehungsgeschichte der Kultur aus neuen Gesichtspunkten., 1978. – 254 p.
2. Шухардин С. В. Основы истории техники. Опыт разработки теоретических и методологических проблем. / С.В. Шухардин. - М.: АН СССР, 1961. – 360 с.
3. Философская энциклопедия – Т.5. – М., 1970
4. Мелешенко Ю. С. Техника и закономерности её развития. / Ю.С. Мелешенко - Л.: Лениздат, 1970. - 248 с.
5. Борн М. Моя жизнь и взгляды. Перевод с английского. / М. Борн. – [Изд.2] – М.: Издательская группа URSS (Editorial URSS), 2004. - 160 с.
6. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 „Основні засоби” [електронний ресурс]. – режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>
7. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку 16 основні засоби [електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.yurin.gov.ua/order-blank-skachat-besplatno/msby/msbo16-osnovni-zasobu>
8. Податковий кодекс України [електронний ресурс]. – режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
9. Сачко Н.С. Теоретические основы организации производства. / Н.С. Сачко. - Мн.: Дизайн ПРО, 1997. – 320 с.
10. Планування і контроль на підприємстві / [Микола Данилюк, Руслан Бойчук, Богдан Гречаник, Василь Гречаник.]; за ред. М.О. Данилюка – Львів: „Магнолія” 2006” , 2009.-531с
11. Гонтарева, І.В. Оцінка потенціалу техніко-технологічної бази промислового підприємства / І.В. Гонтарева // Вісник Сумського державного університету.

Серія Економіка. — 2011. — №4. — С. 133-139.

12. Іванілов О. С. Економіка підприємства [підручник] / О. С. Іванілов. - К. : Центр учбової літератури, 2009. - 728 с.

13. Караван Н.А. Ефективність використання технічних ресурсів у промисловості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.07.01 - „Економіка промисловості” / Н.А. Караван. – Харків, 2000. – 20с.

Стаття надійшла до редакції 06.08.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"